

Nr 72

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till ett institut för rationalisering av storhushållen; given Stockholms slott den 11 mars 1966.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa avtal om inrättande av ett institut för rationalisering av storhushållen. Institutet skall drivas gemensamt av staten och en för ändamålet bildad stiftelse med företrädare för kommunförbunden och restaurangnäringen. Institutets syfte skall främst vara att främja och samordna sådan rationaliserings-, utvecklings- och utbildningsverksamhet, som väsentligt kan bidra till att höja produktiviteten hos storhushållen.

Det förutsätts att staten under en avtalstid av fem år skall bidra till verksamheten med 200 000 kr. per budgetår och stiftelsen med minst 300 000 kr. per budgetår. Medelsanvisning föreslås till statens bidrag för budgetåret 1966/67.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 11 mars 1966.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *bidrag till ett institut för rationalisering av storkushållen* och anför.

Företrädare för den offentliga måltidsverksamheten och restaurangnäringen uppdrog i september 1963 åt en arbetsgrupp¹ att närmare analysera frågan om möjligheterna att få till stånd en effektiv samordning av och stimulera sådant rationaliserings- och utvecklingsarbete som väsentligt kan bidra till att höja storkushållens produktivitet. Med skrivelse den 30 september 1964 har arbetsgruppen till chefen för finansdepartementet inkommit med ett förslag om inrättande av ett institut för storkushållans rationalisering. Institutet har föreslagits skola drivas gemensamt av staten och en för ändamålet bildad stiftelse.

Över arbetsgruppens förslag har efter remiss yttranden avgetts av kriminalvårdsstyrelsen, försvarets intendenturverk, medicinalstyrelsen, centrala sjukvårdsberedningen, rådet för sjukhusdriftens rationalisering, statens institut för folkhälsan, byggnadsstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Kooperativa förbundet, Sveriges centrala restaurangaktiebolag samt Sveriges hotell- och restaurangförbund. Vidare har Sveriges slakteriförbund inkommit med yttrande i ärendet.

Genom beslut den 21 maj 1965 förordnade Kungl. Maj:t att förslaget och däröver avgivna yttranden skulle överlämnas till statskontoret. Kungl. Maj:t uppdrog samtidigt åt statskontoret att, med beaktande av vad som anförts i yttrandena, verkställa den ytterligare utredning som behövdes och inkomma med nytt förslag i ärendet till Kungl. Maj:t.

¹ I arbetsgruppen har ingått direktören Folke Winbladh, Sveriges hotell- och restaurangförbund, ordförande, direktören Folke Hildestrand, Sveriges centrala restaurangaktiebolag, direktören Åke Nohrlander, Kooperativa förbundet, direktören Sverre Royen, Svenska landstingsförbundet, och översten Bror Sandberg, statskontoret.

Med skrivelse den 4 januari 1966 har statskontoret redovisat det erhållna uppdraget.

Arbetsgruppen

Arbetsgruppen erinrar inledningsvis om storhushållens ekonomiska betydelse och konstaterar att den offentliga måltidsverksamhetens och restaurangnäringens storhushåll omsätter betydande belopp. Verksamheten kräver också avsevärda investeringar. Den offentliga måltidsverksamhet som bedrivs av staten, primärkommunerna och landstingen har sålunda en årlig omsättning av ca 3 miljarder kr. Huvuddelen härav hänför sig till primärkommunerna och landstingen. Sammanlagt omsätter storhushållen ca 5 miljarder kr. per år. Enbart den offentliga sektorns investeringar inom storhushållens område rör sig f. n. om 300 å 400 milj. kr. per år.

Enligt arbetsgruppen finns det utrymme för en betydande och i dag nödvändig rationalisering och ekonomisering av storhushållens drift. Detta förutsätter dock ett avsevärt effektivare samspel än hittills mellan olika moment från tillverkning till konsumtion.

Arbetsgruppen har undersökt hur tillräckliga resurser skall kunna anslås för sådana forsknings- och utvecklingsprojekt som kan höja storhushållens effektivitet. Därvid har gruppen funnit, att ett särskilt institut bör tillskapas. Det föreslås få namnet Institutet för storhushållens rationalisering.

Institutets uppgift skall vara att främja, samordna samt medverka i sådant rationaliserings-, utvecklings och forskningsarbete, som väsentligt kan förbättra storhushållens produktivitet. Institutet förutsättes skola i sitt arbete eftersträva samordning med den näringsfysiologiska forskningen och övrigt forsknings- och utvecklingsarbete av väsentlig betydelse för storhushållen.

Avsikten är att institutets arbete skall inriktas på främst sådana utvecklings- och forskningsprojekt som bedöms snabbt kunna ge ekonomiskt betydelsefulla resultat. Såsom förstahandsuppgifter för institutets verksamhet nämns utredningar beträffande varutransporter, portionsindelning, bearbetning och färdigställande, driftskostnadskontroll, resultatkontroll, emballage samt förvaring.

Arbetsgruppen föreslår att institutet skall drivas gemensamt av staten och övriga intressenter. De sistnämnda skall för detta ändamål bilda en stiftelse. Stiftelsens grundare förutsätts bli Svenska landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska stadsförbundet, Sveriges hotell- och restaurangförbund, Sveriges centrala restaurangaktiebolag och Kooperativa förbundet. Varje företag och organisation inom institutets verksamhetsområde skall ha möjlighet att lämna bidrag till stiftelsen och därigenom få del i institutets verksamhet efter samma grunder som gäller för övriga stödjande organisationer och företag.

I fråga om personal för institutet anser arbetsgruppen en fullt utbyggd verksamhet kräva en chef och två kvalificerade medarbetare samt tre biträden. Den totala personalkostnaden beräknas bli ca 270 000 kr. för helt år. Omkostnaderna beräknas för denna organisation till ca 80 000 kr. Totala årskostnaden, som sålunda uppskattas till ca 350 000 kr., föreslås delas lika mellan staten och stiftelsen.

Remissyttrandena

Vid remissbehandlingen har flertalet hörda remissinstanser tillstyrkt att man inrättar det föreslagna institutet. Några remissinstanser har dock förordat ytterligare utredning. I ett fall har man ifrågasatt behovet av institutet.

De remissinstanser, som biträtt förslaget om inrättande av ett institut för storhushållens rationalisering, är *kriminalvårdsstyrelsen, försvarets intendenturverk, centrala sjukvårdsberedningen, rådet för sjukhusdriftens rationalisering, byggnadsstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Kooperativa förbundet, Sveriges centrala restaurangaktiebolag* samt *Sveriges hotell- och restaurangförbund*.

Svenska stadsförbundet anser, att ytterligare utredning krävs innan beslut kan fattas i frågan. Förbundet konstaterar, att det finns behov av ett sakkunnigt och auktoritativt organ för rådfrågning, vägledning, övervakning och samordning av olika verksamhetsgrenar inom storhushållens område. De närmare arbetsformerna för ett sådant organ och dess utrustning med erforderliga personella och ekonomiska resurser anses dock vara problem av betydligt större storleksordning och räckvidd än vad arbetsgruppen tänkt sig. Förbundet anser därför att hithörande frågor bör utredas grundligare och mera allsidigt innan närmare ställning tas till frågan om inrättande av ett sådant organ.

Ytterligare utredning i ärendet föreslås även av *statens institut för folkhälsan* och *Sveriges slakteriförbund*.

Medicinalstyrelsen finner det i och för sig värdefullt med en samordning av rationaliserings- och utvecklingsarbete för storhushåll. Styrelsen pekar dock på de divergerande målsättningarna mellan de statliga storhushållen och restaurangnäringen. Vidare framhåller styrelsen, att det redan nu finns institutioner, som förser de statliga storhushållen med information. Styrelsen finner det därför mycket tveksamt om de statliga institutionella storhushållen kan ha ett sådant intresse av institutet att det finns tillräckliga skäl att träffa avtal om detsamma.

Statskontoret

Med hänsyn till den snabba utveckling som sker inom storhushållens område anser statskontoret det önskvärt, att hithörande frågor samordnas och behandlas enhetligt och sakkunnigt. Verket framhåller, att varje rationaliseringsåtgärd inom detta område har väsentlig ekonomisk betydelse med hänsyn till de avsevärda belopp som där omsätts.

Statskontoret konstaterar, att något samordnande rationaliseringsorgan inte finns inom storhushållens område. Någon möjlighet till samordning av verksamheten med annan nu befintlig institution bedömer ämbetsverket inte vara tänkbar. Verket konstaterar, att flertalet statsdepartement samt institutioner av skilda slag är sysselsatta med problem som berör livsmedel och kollektiv utspisning. Många av dessa saknar behövlig expertis. Staten har även genom omfattande bidragsverksamhet engagerat sig i dessa frågor vad avser den offentliga sektorn i övrigt.

Verket erinrar om att särskilda institut har inrättats på olika områden för samarbete mellan staten och enskilda intressenter. Verket finner denna samarbetsform vara den mest ändamålsenliga i förevarande fall. Verket biträder därför arbetsgruppens förslag att man inrättar ett institut och grundar en stiftelse för detta ändamål.

Institutet bör enligt statskontoret i första hand fungera som ett rådgivande, samordnande samt — i begränsad mening — utredande organ. Därjämte bör institutet bedriva informations- och utbildningsverksamhet. Någon forskningsverksamhet anses däremot inte böra ske inom institutet. Erforderliga utredningar föreslås i stället skola uppdras åt andra organ eller åt konsulter.

Beträffande institutets styrelse tar statskontoret formellt inte ställning. Denna fråga förutsätts bli föremål för förhandlingar mellan staten och stiftelsen. Vid ett antaget antal styrelseledamöter av nio finner dock verket, att staten bör representeras av tre ledamöter och den icke-statliga sektorn av sex ledamöter.

I fråga om institutets personal anser statskontoret i likhet med arbetsgruppen, att personaluppsättningen bör begränsas till ett fåtal befattningshavare. Verket föreslår en chef, tre kvalificerade befattningshavare samt tre biträden. Detta innebär en förstärkning med en kvalificerad person jämfört med arbetsgruppens förslag.

Institutet föreslås skola förläggas till Stockholm. Erforderliga lokaler kommer, enligt vad som under hand uppgetts, att ställas till förfogande av en av medlemmarna i den blivande stiftelsen.

Revision av institutets räkenskaper skall enligt förslaget göras av två revisorer. Den ene av dessa utses av Kungl. Maj:t och den andre av stiftelsen.

I fråga om kostnaderna framlägger statskontoret följande stat för institutets verksamhet.

1. Styrelse och revisorer	10 000
2. Avlöningar	285 000
3. Sociala kostnader jämte övriga pensionskostnader	55 000
4. Experter och konsulter	75 000
5. Resekostnader	20 000
6. Publikationstryck	30 000
7. Inventarier och expenser	10 000
8. Lokalhyra	10 000
9. Övriga utgifter	5 000
	Summa kr. 500 000

De totala kostnaderna överstiger arbetsgruppens förslag med 150 000 kr. Detta beror i huvudsak på att verket i sin beräkning tagit med sociala kostnader jämte en post för arvoden till experter och konsulter.

Sammanfattningsvis föreslår statskontoret, att ett institut för storhushållens rationalisering inrättas samt att staten och en för ändamålet grundad stiftelse tillskjuter de till 500 000 kr. beräknade årliga kostnaderna. Grunderna för fördelningen av kostnaderna mellan staten och stiftelsen förutsätts skola fastställas efter förhandlingar.

Departementschefen

Den måltidsverksamhet som ombesörjs av storhushållen är i dag mycket omfattande. Staten, landstingen och primärkommunerna svarar för sådan verksamhet bl. a. genom den utspisning som sker vid sjukhus, vårdanstalter, militära förband och skolor. De statliga och kommunala storhushållen beräknas omsätta ca 3 miljarder kr. per år. Härav faller drygt 1 miljard kr. på staten. Härtill kommer restaurangnäringen med en omsättning av omkring 2 miljarder kr. per år. Sammanlagt kan den totala omsättningen inom storhushållen sålunda beräknas till i runt tal 5 miljarder kr. per år. Enbart den offentliga sektorns investeringar inom området har uppskattats till 300 å 400 milj. kr. årligen. Varje rationalisering inom storhushållen innebär alltså en avsevärd besparing för samhället.

Mot denna bakgrund har en arbetsgrupp med företrädare för statskontoret, Svenska landstingsförbundet och restaurangnäringen utarbetat förslag till ett institut för rationalisering av storhushållen. Vid remissbehandlingen av förslaget ställde sig flertalet remissinstanser positiva till att ett sådant institut inrättades. I några fall ansåg man dock att ytterligare ut-

redning erfordrades, bl. a. i fråga om institutets organisation. Kungl. Maj:t uppdrog därför på min hemställan åt statskontoret att göra en kompletterande utredning i ärendet. Statskontoret har nu avgett ett nytt förslag. Ämbetsverket konstaterar, att något samordnande organ inte finns på storhushållens område och att ett särskilt organ härför bör inrättas. I väsentliga delar bygger statskontorets förslag på det tidigare förslaget av arbetsgruppen.

Med beaktande av de mycket stora belopp som omsätts inom storhushållen anser jag det väsentligt, att det där sker en fortgående rationalisering. Den snabba och starka expansion som karakteriserar storhushållen gör det särskilt angeläget, att nya rön och rationaliseringsåtgärder kartläggs och samordnas. Jag ansluter mig därför till arbetsgruppens och statskontorets förslag att ett särskilt institut bör inrättas för rationalisering av storhushållen.

Institutets uppgift skall främst vara att främja och samordna sådan rationaliserings- och utvecklingsverksamhet som väsentligt kan bidra till att höja produktiviteten inom storhushållen. Institutet skall dessutom bedriva informations- och utbildningsverksamhet inom sitt område. Någon egen forskning är däremot inte avsikten att institutet skall ägna sig åt. Jag finner denna inriktning av institutets arbete vara ändamålsenlig. Någon ytterligare precisering av verksamheten bör dock enligt min mening inte göras, innan man har fått närmare erfarenhet av ifrågavarande arbete. Jag förutsätter, att erforderliga utredningar inom storhushållen kommer att göras av olika intressenter och att dessa då har ett nära samråd med institutet.

Vad beträffar institutets organisation har statskontoret ansett det mest ändamålsenligt, att institutet organiseras som ett fristående organ. Institutet avses skola drivas gemensamt av staten och en särskild stiftelse, som bildas för ändamålet. Stiftelsens grundare har i första hand tänkts bli kommunförbunden samt företag och organisationer inom restaurangnäringen. Stiftelsen skall dock vara organiserad på sådant sätt att även andra intressenter kan lämna bidrag till densamma och därigenom bli delaktiga i institutets verksamhet. Denna form för samverkan mellan staten och andra intressenter har använts inom flera andra områden. Jag finner det i likhet med statskontoret lämpligt, att den tillämpas även för det nu ifrågavarande institutet.

Med hänsyn till att institutet närmast skall ha en samordnande, styrande och informerande funktion har såväl arbetsgruppen som statskontoret utgått från att institutets personalorganisation bör vara begränsad. Statskontorets förslag innebär en personal av sju tjänstemän, varav fyra kvalificerade. De sammanlagda kostnaderna har därvid beräknats bli ca 500 000 kr. per år. Jag har inget att erinra mot denna omfattning av personalorganisationen hos institutet.

Statskontoret har i sitt förslag inte närmare angett hur kostnaderna för

institutet bör fördelas mellan staten och stiftelsen. Under ärendets beredning har denna fråga diskuterats med företrädare för arbetsgruppen. På grundval av dessa överläggningar förordar jag, att statens bidrag till verksamheten bestäms till 200 000 kr. per budgetår. Jag förutsätter härvid, att stiftelsen kommer att bidra med minst 300 000 kr. per budgetår. I den mån flera intressenter lämnar bidrag till stiftelsen, kommer den totala medelramen för institutet i motsvarande mån att kunna ökas. Den nu angivna fördelningen av bidragen har förutsatts skola gälla under en tid av fem år. Om mera betydande kostnadsökningar skulle inträffa under denna tid, bör möjlighet dock föreligga att ompröva storleken av bidragen.

Institutet bör ledas av en styrelse med nio ledamöter. Av dessa bör ordföranden och ytterligare två ledamöter utses av Kungl. Maj:t. Övriga ledamöter bör utses av stiftelsen.

Verksamheten inom institutet bör regleras genom avtal mellan staten och stiftelsen samt stadgar för institutet, som Kungl. Maj:t fastställer. Förslag till avtal och stadgar har utarbetats på grundval av statskontorets utredning. Dessa förslag bör fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som bilagor (*Bilaga 1 och 2*).

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal om drift av ett institut för storhushållens rationalisering i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna grunder;

b) till *Bidrag till ett institut för storhushållens rationalisering* för budgetåret 1966/67 under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 200 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bo Josephson

Bilaga 1

**Förslag till avtal ang. driften av ett institut för storhushållens
rationalisering**

Mellan svenska staten och undertecknad stiftelse har denna dag träffats följande avtal.

§ 1.

Staten och stiftelsen åtaga sig att i enlighet med detta avtal svara för driften av ett institut för storhushållens rationalisering.

Institutets syfte är att främja och samordna samt medverka i och informera om sådan rationaliserings-, utvecklings- och utbildningsverksamhet, som väsentligt kan bidra till att höja produktiviteten hos storhushållen. Institutet skall i sitt arbete eftersträva samordning med den näringsfysiologiska forskningen och övrigt forsknings- och utvecklingsarbete av väsentlig betydelse för storhushållen.

§ 2.

Institutets verksamhet regleras av detta avtal och genom stadgar, vilka skola fastställas av Kungl. Maj:t, ävensom genom arbetsordning och kompletterande föreskrifter i övrigt, vilka utfärdas av institutets styrelse.

§ 3.

Institutet skall vara lokaliserat till stockholmsområdet i lokaler, som emot hyresersättning ställas till förfogande genom stiftelsens försorg enligt närmare överenskommelse med institutet.

§ 4.

Vid institutet skall finnas anställd en direktör som chef samt den personal i övrigt, som institutets styrelse med hänsyn till behovet och tillgång på medel bestämmer.

§ 5.

Staten bidrager till kostnaderna för institutets verksamhet med ett belopp av 200 000 kronor per budgetår, räknat från och med den 1 juli ena året till och med den 30 juni efterföljande år.

§ 6.

Stiftelsen förbinder sig att bidra till institutets verksamhet med ett belopp av minst 300 000 kronor per budgetår.

§ 7.

Medel, som institutet erhåller såsom ersättning för utförda uppdrag, skola användas för institutets verksamhet.

§ 8.

Institutet är arbetsgivare för den personal som är anställd hos institutet.

§ 9.

Varje företag och organisation inom det område, som är föremål för institutets verksamhet, skall ha möjlighet att genom bidrag till stiftelsen efter samma grunder, vilka gälla för övriga stödjande organisationer och företag, bli delaktiga i institutets verksamhet.

§ 10.

Detta avtal träder i kraft den 1 juli 1966 och skall gälla till utgången av juni månad 1971.

Uppsäges avtalet icke senast ett år före avtalstidens utgång, skall det anses förlängt för fem år.

Detta avtal har upprättats i två likalydande exemplar, av vilka staten tagit ett och stiftelsen ett.

Förslag till stadgar för Institutet för storhushållens rationalisering

§ 1.

Institutet för storhushållens rationalisering har till ändamål att främja och samordna samt medverka i och informera om sådan rationaliserings-, utvecklings- och utbildningsverksamhet, som väsentligt kan bidra till att höja produktiviteten hos storhushållen. Institutet skall i sitt arbete eftersträva samordning med den näringsfysiologiska forskningen och övrigt forsknings- och utvecklingsarbete av väsentlig betydelse för storhushållen.

§ 2.

Institutets angelägenheter handhas av en styrelse, som består av nio ledamöter. Av dessa utses ordföranden och ytterligare två ledamöter av Kungl. Maj:t. Övriga ledamöter utses av stiftelsen.

Styrelsens ordförande och ledamöter utses för en tid av högst tre år.

§ 3.

På styrelsen ankommer

att tillse, att verksamheten vid institutet utövas enligt de riktlinjer som anges i § 1;

att fastställa arbetsordning och de föreskrifter i övrigt, som utöver stadgarna fordras för institutets verksamhet;

att utse direktör samt på förslag av denne tillsätta samt fastställa löner och anställningsvillkor för övrig vid institutet fast anställd personal med undantag av assistenter och biträden;

att fastställa arbetsprogram för institutets verksamhet;

att före utgången av juni månad varje år fastställa stat för det kommande budgetåret, vilket räknas från och med den 1 juli ena året till och med den 30 juni efterföljande år;

att årligen före utgången av september månad till Kungl. Maj:t samt stiftelsen avlämna redogörelse för institutets verksamhet under det sist förflutna budgetåret;

att i övrigt vidtaga de åtgärder, som enligt dessa stadgar eller eljest ankomma på styrelsen.

§ 4.

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden och så ofta ärendena påfordra det. Styrelsen är beslutförför då minst fem ledamöter äro närvarande. Såsom styrelsens beslut gäller den mening varom de flesta förena sig eller vid lika röstetal den mening som ordföranden biträder. Vid styrelsens sammanträden föras protokoll.

§ 5.

Institutets direktör skall leda och övervaka arbetet inom institutet. Det åligger direktören att vara föredragande inom styrelsen och tillse att styrelsens beslut verkställas. Direktören skall vidare tillsätta samt fastställa löner och anställningsvillkor för assistenter och biträden.

§ 6.

De resultat, som framkomma vid institutets arbete, skola ställas till allmän disposition, såvitt icke enligt styrelsens bedömande särskilda hinder häremot föreligga. Resultaten böra, om så anses lämpligt, publiceras.

§ 7.

Institutets räkenskaper skola för varje budgetår vara avslutade före utgången av påföljande augusti månad.

§ 8.

Revision av räkenskaperna utövas av två för tre år utsedda revisorer, av vilka den ene utses av Kungl. Maj:t och den andre av stiftelsen. Av revisionsberättelsen skall ett exemplar inges till Kungl. Maj:t och ett till stiftelsen.

§ 9.

Skulle institutet upphöra med sin verksamhet skola dess tillgångar disponeras enligt överenskommelse mellan staten och stiftelsen.

§ 10.

Ändring av dessa stadgar må endast ske efter överenskommelse mellan staten och stiftelsen.